



# Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 7, Mart 2017, s. 208-223

**Yrd. Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK**

Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü  
talipozturk@odu.edu.tr

**Ömer KALAFATCI**

Vakıfbank İlkokulu, Altınordu, Ordu  
oklft@hotmail.com

## **HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ\***

### **Özet**

Bu araştırmanın amacı, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına yönelik öğretmen görüşlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Çalışma, nicel veri toplamaya yönelik, betimsel nitelikli tarama modelinde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ordu-Altınordu ilçesi kapsamında 33 ilkokulda görev yapan 387 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracına yapılan güvenirlik ve geçerlik analizi sonucunda Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.974 olarak bulunmuştur. Verilerin analizi bilgisayarda SPSS 18.0 istatistik programı kullanılarak yapılmış ve dağılımın özellikleri incelendikten sonra frekans/yüzde hesaplamaları, bağımsız t-testi, tek faktörlü varyans analizi (ANOVA), Tamhane ve Tukey testleri uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmen görüşlerinde “cinsiyet” açısından anlamlı bir fark görülmemekle beraber, “hizmetiçi eğitim alma”, “mesleki hizmet süresi” ve “mezun olunan eğitim seviyesi”ne göre anlamlı bir farklıklar görüldüğü tespit edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, öğretmen görüşleri, program değerlendirme.

---

\* Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanan yüksek lisans tez çalışmasına dayanılarak hazırlanmıştır.

## EVALUATION OF LIFE SCIENCES COURSE CURRICULUM BASED ON TEACHERS VIEWS IN TERMS OF SOME VARIANCES

### Abstract

The aim of this research is to examine the opinions of teachers for the Life Science Teaching Program according to some variables. The study was conducted in a descriptive scanning model for collecting quantitative data. The study group of the study has 387 class teachers working in 33 primary schools within the scope of Ordu-Altınordu district. As a result of the reliability and validity analysis performed on the data collection tool, the Cronbach Alpha reliability coefficient was found to be 0.974. Analysis of the data was done by using SPSS 18.0 statistical program and frequency / percentage calculations, independent samples t-test, one-way variance analysis (ANOVA), Tamhane and Tukey tests were applied after analyzing the characteristics of the distribution. According to the findings, in terms of teacher opinions; although there was no significant difference in terms of "gender" variance, it was found that there were significant differences in terms of "in-service training status", "duration of vocational service" and "level of education graduated".

**Keywords:** Life Sciences course curriculum, teachers' views, curriculum evaluation.

### GİRİŞ

Hayat Bilgisi dersi, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel çevreyi incelemesini sağlayarak, çevresi ve sorunları hakkında doğru ve sağlam bilgiler ile çevresine uyum sağlaması için uygun ve gerekli beceriler öğretmek amacıyla düzenlenen bir derstir (Binbaşıoğlu, 2003). 2004-2005 yılından itibaren ülkemizde yapılandırmacı öğretim programları uygulanmakta olup, hayat bilgisi dersi de bu değişimden nasibini almıştır.

Bu program, 2004-2005 eğitim öğretim yılında 9 ilde yer alan 120 pilot okulda uygulamaya konulmuş ve uygulama sonuçları, Hayat Bilgisi özel ihtisas komisyonu tarafından dikkate alınmıştır. Ayrıca ilgili kişi ve kurumların programlarla ilgili görüş ve önerileri de göz önünde bulundurulmuş gerekli görülen değişiklikler yapılmıştır. 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren Türkiye genelinde uygulamaya konulmuştur (MEB, 2005). Yapılandırmacılık, bilginin öğrenenin kendisi tarafından oluşturulduğu ve anlamlandırıldığı, bireyin öğrenme ortamında aktif olarak bulunduğu görüşünü savunan felsefi bir yaklaşım (Açıkgöz, 2007; Yurdakul, 2007) olarak bu dersin temelinde yer almaktadır.

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili günümüze kadar birçok değerlendirme çalışması yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanmaktadır (MEB, 2009):

- a) 21-23 Mayıs 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilen "İlköğretim Programları ile Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi ve Değerlendirme Sonuçlarının Ortaöğretim ile Paylaşılması Çalıştayı",

- b) Programın uygulamasını yapan öğretmenlerden alınan değerlendirme raporları,
- c) MEB tarafından düzenlenen toplantıya katılan öğretmenlerden alınan görüş ve düşünceler,
- d) MEB uzmanlarının katılımıyla gerçekleştirilen okul ziyaretlerindeki gözlem, izlenim ve öğretmenlerden alınan görüşler,
- e) Ulusal düzeyde yapılan bilimsel kongrelerde sunulan ders ile ilgili bildirimler,
- f) Ders ile ilgili üniversitelerde yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri,
- g) Bilimsel dergilerde ders ile ilgili yayımlanmış makale ve bilimsel yayınlar,
- h) Sivil toplum kuruluşlarından alınan ders ile ilgili görüş ve öneriler.

Yapılan güncellemelerle ilgili olarak Hayat Bilgisi Öğretim Programında şu ifadeler yer verilmektedir: “Program geliştirme çalışmalarındaki süreklilik anlayışına bağlı olarak, yirmi birinci yüzyıldaki gelişmeler doğrultusunda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının yenilenme gereksinimi doğmuştur. Bu doğrultuda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı yeniden gözden geçirilerek Talim ve Terbiye Kurulu’nun 14/05/2009 tarih ve 70 sayılı kararı ile 2009 İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1-3) Öğretim Programı kabul edilmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, öncelikle öğretmenlere, eğitim yöneticilerine ve müfettişlere yol gösteren bir belge olarak hazırlanmıştır. Bununla birlikte program, anne babalara, velilere, ilgili diğer kişilere ve kurumlara yardımcı olacak niteliktedir. Program, Türkiye’de değişik yörelerdeki koşullar ve olanaklar dikkate alınarak hazırlanmıştır” (MEB, 2009).

Öğretim programı değerlendirme işlemi, sürekli olarak devam eden bir süreç olduğundan, farklı araştırmacılar Hayat Bilgisi Öğretim Programının uygulanma sürecinde farklı açılardan değerlendirme işlemleri gerçekleştirmişlerdir (Küçüktepe, 1998; Belet, 1999; Bayram, 2005; Uğur, 2006; Demir, 2007; Kayalar, 2007; Tuncer, 2009; Alak, 2011; Türkyılmaz, 2011; Yasavur, 2013; Öztürk ve Kalafatçı, 2016). Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temel öğelerine ilişkin öğretmen görüşlerinin bazı değişkenler (cinsiyet, hizmetiçi eğitim alma durumu, mesleki kıdem ve mezun olunan eğitim seviyesi) açısından incelenmesidir. Araştırmanın yapıldığı zaman diliminde 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programı kabul edilmiş ancak uygulanmaya başlanmamış ve öğretmenlerin yeni programla ilgili uygulamaya dönük deneyimleri oluşmamış olduğundan sağlıklı bir analiz yapılamayacağı öngörülmüştür. Bu yüzden kapsam olarak 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programının incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

Eğitim programının dört temel ögesi vardır (Demirel, 2002). Bunlar, hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirmedir. Bu çerçevede, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımları, etkinlikleri, temaları ve ölçme değerlendirme boyutu esas alınarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Öğretmenlerin cinsiyetlerine, meslekteki hizmet sürelerine, okuttukları sınıf düzeylerine, mezuniyet durumlarına, okuttukları sınıf mevcutlarına ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ilgili hizmet içi eğitim durumlarına göre,

- a) Kazanımlara,
- b) Etkinliklere,
- c) Temalara,
- d) Ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

### **YÖNTEM**

Bu araştırma, nicel veri toplamaya yönelik betimsel nitelikli tarama modeli bir çalışmadır. Karasar (2008)'a göre tarama modelleri "geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır".

#### **Çalışma Grubu**

Araştırmanın çalışma grubunu, Ordu-Altınordu merkez ilçesinde toplam 33 ilkokulda görev yapan 387 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

#### **Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi, Uygulanması ve Analizi**

Veri toplama aracı, sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili görüşlerini çeşitli değişkenler açısından belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Veri toplama aracı geliştirilirken ilgili alanyazın taranmış ve alanda yapılan önceki araştırmalar incelenmiştir. Uygulanmakta olan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı incelenmiş, sınıf öğretmenlerinden ve alanda uzman kişilerden görüş ve dönüt alınarak önce 85 maddeden oluşturulan veri toplama aracı dönütlere göre 82 maddeye düşürülmüş, kapsam geçerliği sağlanmıştır. Sosyoekonomik olarak homojen bir yapı sağlanabilmesi amacıyla, Ordu ili Altınordu ilçesinde bulunan 2'si köy 3'ü şehir merkezi olmak üzere toplam 5 okuldan 80 sınıf öğretmenine ön uygulama yapılmış, bu veriler ışığında geçerlik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.974; kazanımlar alt boyutu için 0.952, etkinlikler alt boyutu için 0.955, temalar alt boyutu için 0.952, ölçme değerlendirme alt boyutu için 0.882 olarak bulunmuştur.

Veri toplama aracında öğretmenlerin kişisel bilgilerini içeren birinci bölümün ardından programı 4 temelde inceleyen ikinci bölüm yer almaktadır. İkinci bölümde, programda yer alan kazanımlar ile ilgili 26, etkinlikler ile ilgili 18, temalar ile ilgili 14 ve ölçme değerlendirme ile ilgili 24 madde olmak üzere toplam 82 madde yer almaktadır. Veri toplama aracı 5'li likert tipi olup, "Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Katılmıyorum, Hiç Katılmıyorum" seçeneklerinden oluşmaktadır. Ordu Valiliği'nden alınan izinle, Ordu Altınordu ilçesindeki ilkokullarda görev yapan 387 öğretmen çalışmaya katılmıştır. Maddelerin analizinin yapılabilmesi için maddeler, 1= "Hiç Katılmıyorum", 2="Katılmıyorum", 3= "Kısmen Katılıyorum", 4= "Katılıyorum", 5= "Tamamen Katılıyorum" şeklinde 1'den 5'e kadar kodlanmıştır.

Öğretmenlerin programın öğelerine yönelik görüşlerinin cinsiyetlerine ve hizmet içi eğitim durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız t-testi; öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine, mezuniyet durumlarına göre görüşlerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için “Levene Testi” sonucuna göre varyans homojenliği sağlanmışsa “Tukey”, sağlanmamışsa “Tamhane” testleri uygulanmıştır. Elde edilen veriler tabloleştirilmiş ve .05 düzeyine göre anlamlılığına bakılarak yorumlanmıştır.

### BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde katılımcıların Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının öğelerine ilişkin görüşlerinin; sırasıyla cinsiyet ve hizmet içi eğitim alma durumları, mesleki kıdem ve mezuniyet derecelerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

#### Öğretmenlerin Cinsiyetleri İle Bazı Değişkenlere İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 1’de öğretmenlerin cinsiyetlerine göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımlarına ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Cinsiyetleri İle Bazı Değişkenlere İlişkin Görüşlerinin t-testi

Sonuçları							
Değişkenler	Cinsiyet	n	X	Ss	Sd	t	p
Kazanımlar	Kadın	111	3.58	0.32	385	.16	.87
	Erkek	276	3.57	0.58			
Cinsiyet	Kadın	111	3.34	0.59	385	-1.12	.26
	Erkek	276	3.42	0.64			
Temalar	Kadın	111	3.72	0.58	385	1.77	.07
	Erkek	276	3.59	0.70			
Ölçme Değerlendirme	Kadın	111	3.48	0.53	385	-.23	.81
	Erkek	276	3.49	0.59			

Öğretmenlerin kazanımlara ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t-testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ( $t_{385}=0.16$ ,  $p>.05$ ). Buna göre cinsiyetin öğretmenlerin programda yer alan kazanımlara ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin etkinliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t-testi sonucunda ortalamalar arasındaki

farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ( $t_{385}=-1.12$ ,  $p>.05$ ). Buna göre cinsiyetin öğretmenlerin programda yer alan etkinliklere ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin temalara ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t-testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ( $t_{385}=1.77$ ,  $p>.05$ ). Buna göre cinsiyetin öğretmenlerin programda yer alan temalara ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ( $t_{385}= -.23$ ,  $p>.05$ ). Buna göre cinsiyetin öğretmenlerin programda yer alan ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

### Öğretmenlerin Hizmet için Eğitim Alma Durumları İle Bazı Değişkenlere İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 2’de öğretmenlerin hizmetiçi eğitim alma durumlarına göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının öğelerine ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

**Tablo 2. Öğretmenlerin Hizmetiçi Eğitim Alma Durumları İle Bazı Değişkenlere İlişkin Görüşlerinin t-testi Sonuçları**

Değişkenler	H.İ.E.Durumu	n	X	Ss	Sd	t	p
Kazanımlar	Evet	81	3.66	0.58	385	1.592	.11
	Hayır	306	3.55	0.50			
Cinsiyet	Evet	81	3.52	0.68	385	2.118	.035
	Hayır	306	3.36	0.61			
Temalar	Evet	81	3.65	0.68	385	.350	.72
	Hayır	306	3.62	0.67			
Ölçme Değerlendirme	Evet	81	3.59	0.65	385	1.743	.082
	Hayır	306	3.46	0.54			

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin kazanımlara ilişkin görüşlerinin, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t-testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ( $t_{385}=1.592$ ,  $p>.05$ ). Buna göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alma durumunun, öğretmenlerin programda yer alan kazanımlara ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin etkinliklere ilişkin görüşlerinin, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t-testi sonucunda, ortalamalar arasında hizmet içi eğitim alanların lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ( $t_{385}=2.118$ ,  $p \leq .05$ ). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin görüşlerinin ortalaması ( $\bar{X}=3.52$ ) iken, hizmet içi eğitim almayanların oranı ( $\bar{X}=3.36$ ) olarak tespit edilmiştir. Buna göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin, hizmet içi eğitim almayan öğretmenlere göre programda yer alan etkinliklere ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin temalara ilişkin görüşlerinin, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t-testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ( $t_{385}=.350$ ,  $p > .05$ ). Buna göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alma durumunun, öğretmenlerin programda yer alan temalara ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinin, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız t-testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ( $t_{385}=1.743$ ,  $p > .05$ ). Buna göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alma durumunun, öğretmenlerin programın ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

### Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine İle Kazanımlara İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 3'te öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre programda yer alan kazanımlara ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

**Tablo 3. Öğretmenlerin Hizmet Süreleri İle Kazanımlara İlişkin Görüşlerinin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları**

Hizmet Süresi	n	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	p	Anlamlı Fark
1-5 yıl	6	3.55	0.52	4/382	3.285	.012	C-D-E
6-10 yıl	15	3.70	0.23				
11-15 yıl	30	3.89	0.44				
16-20 yıl	15	3.53	0.27				
21 yıl ve üzeri	321	3.54	0.54				
Toplam	387	3.57	0.53				

A=1-5 yıl      B=6-10 yıl      C=11-15 yıl      D=16-20 yıl      E=21 yıl ve üzeri

Öğretmenlerin kazanımlara ilişkin görüşlerinin, meslekteki hizmet sürelerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ( $t_{382}=3.285$ ,  $p \leq .05$ ). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için önce "Levene testi" sonucu varyans homojenliğinin sağlanmadığı tespit edilmiş ( $p=.035$ ,  $p \leq .05$ ), ardından çoklu karşılaştırma testlerinden "Tamhane" testi uygulanmıştır. Hizmet süresi 11-15 yıl olan öğretmenlerin görüşlerinin, hizmet süresi 16-20 yıl ve 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin görüşlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Hizmet süresi 21 yıl ve üzeri olanların görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.54$ ) iken hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.53$ ), hizmet süresi 11-15 yıl olanların görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.89$ ) olarak görülmektedir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımlarına ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

#### Öğretmenlerin Hizmet Süreleri İle Etkinliklere İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 4'de öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre programda yer alan etkinliklere ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

**Tablo 4. Öğretmenlerin Hizmet Süreleri İle Etkinliklere İlişkin Görüşlerinin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları**

Hizmet Süresi	n	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	p	Anlamlı Fark
1-5 yıl	6	3.77	0.06	4/382	.635	.638	-
6-10 yıl	15	3.47	0.68				
11-15 yıl	30	3.36	0.74				
16-20 yıl	15	3.38	0.67				
21 yıl ve üzeri	321	3.89	0.62				
Toplam	387	3.39	0.63				

A=1-5 yıl

B=6-10 yıl

C=11-15 yıl

D=16-20 yıl

E=21 yıl ve üzeri

Öğretmenlerin etkinliklere ilişkin görüşlerinin, meslekteki hizmet sürelerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ( $t_{382}=.635$ ,  $p > .05$ ). Buna göre sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının etkinliklerine ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 5'te öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre programda yer alan temalara ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.



**Tablo 5. Öğretmenlerin Hizmet Süreleri İle Temalara İlişkin Görüşlerinin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları**

Hizmet Süresi	n	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	p	Anlamlı Fark
1-5 yıl	6	4.00	0.23	4/382	2.499	.042	C-E
6-10 yıl	15	3.60	0.43				
11-15 yıl	30	3.90	0.43				
16-20 yıl	15	3.85	0.80				
21 yıl ve üzeri	321	3.58	0.69				
Toplam	387	3.63	0.67				

A=1-5 yıl B=6-10 yıl C=11-15 yıl D=16-20 yıl E=21 yıl ve üzeri

Öğretmenlerin temalara ilişkin görüşlerinin, meslekteki hizmet sürelerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ( $t_{382}=2.499$ ,  $p \leq .05$ ). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için önce "Levene testi" sonucu varyans homojenliğinin sağlanmadığı tespit edilmiş ( $p=.007$ ,  $p \leq .05$ ), ardından çoklu karşılaştırma testlerinden "Tamhane" testi uygulanmıştır. Hizmet süresi 11-15 yıl olan öğretmenlerin görüşlerinin, hizmet süresi 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin görüşlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Hizmet süresi 21 yıl ve üzeri olanların görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.58$ ) ve hizmet süresi 11-15 yıl olanların görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.90$ ) olarak görülmektedir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temalarına ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

#### Öğretmenlerin Hizmet Süreleri İle Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 6'da öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre programın ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

**Tablo 6. Öğretmenlerin Hizmet Süreleri İle Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları**

Hizmet Süresi	n	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	p	Anlamlı Fark
1-5 yıl	6	4.10	0.34	4/382	3.810	.005	A-C-D
6-10 yıl	15	3.71	0.50				

11-15 yıl	30	3.27	0.47
16-20 yıl	15	3.33	0.58
21 yıl ve üzeri	321	3.49	0.57
Toplam	387	3.49	0.57

A=1-5 yıl      B=6-10 yıl      C=11-15 yıl      D=16-20 yıl      E=21 yıl ve üzeri

Öğretmenlerin ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinin, meslekteki hizmet sürelerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ( $t_{382}=3.810$ ,  $p \leq .05$ ). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için "Levene testi" sonucu varyans homojenliğinin sağlandığı görülmüştür ( $p=.496$ ,  $p > .05$ ), çoklu karşılaştırma testlerinden "Tukey" testi uygulanmıştır. Hizmet süresi 1-5 yıl olan öğretmenlerin görüşlerinin, hizmet süresi 11-15 yıl ve 16-20 yıl olan öğretmenlerin görüşlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Hizmet süresi 11-15 yıl olanların görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.27$ ) ve hizmet süresi 16-20 yıl olanların görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.33$ ) iken hizmet süresi 1-5 yıl olanların görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=4.10$ ) olarak görülmektedir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

#### Öğretmenlerin Mezuniyet Durumları İle Kazanımlara İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 7'de öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre programda yer alan kazanımlara ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Mezuniyet Durumları İle Kazanımlara İlişkin Görüşlerinin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Mezuniyet Durumu	n	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	p	Anamlı Fark
Eğitim Enstitüsü	72	3.77	0.56	3/383	6.095	.000	A-C-D
Eğitim Fakültesi	99	3.63	0.37				
Eğitim Yüksek Okulu	123	3.46	0.55				
Lisans Tamamlama Programı	93	3.52	0.55				
Toplam	387	3.57	0.52				

A= Eğt. Ens.      B= Eğt. Fakültesi      C= Eğt. Yüksek      D= Lis. Tamamlama Prog.

Öğretmenlerin kazanımlara ilişkin görüşlerinin, mezuniyet durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi

sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ( $t_{383}=6.095$ ,  $p \leq .05$ ). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için önce "Levene testi" sonucu varyans homojenliğinin sağlanmadığı tespit edilmiş ( $p=.020$ ,  $p \leq .05$ ), ardından çoklu karşılaştırma testlerinden "Tamhane" testi uygulanmıştır. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler ile; Eğitim Yüksek Okulu mezunu ve Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.77$ ) iken, Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.46$ ), Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.52$ ) olarak tespit edilmiştir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarının Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımlar boyutuna ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

### Öğretmenlerin Mezuniyet Durumları İle Etkinliklere İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 8'da öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre programda yer alan etkinliklere ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

**Tablo 8. Öğretmenlerin Mezuniyet Durumları İle Etkinliklere İlişkin Görüşlerinin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları**

Mezuniyet Durumu	n	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Eğitim Enstitüsü	72	3.68	0.62	3/383	6.983	.000	A-B-C-D
Eğitim Fakültesi	99	3.35	0.65				
Eğitim Yüksek Okulu	123	3.27	0.57				
Lisans Tamamlama Programı	93	3.38	0.62				
Toplam	387	3.39	0.63				

A= Eğt. Ens. B= Eğt. Fakültesi C= Eğt.Yüksek D= Lis. Tamamlama Prog.

Öğretmenlerin etkinliklere ilişkin görüşlerinin, mezuniyet durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ( $t_{383}=6.983$ ,  $p \leq .05$ ). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için önce "Levene testi" sonucu varyans homojenliğinin sağlandığı tespit edilmiştir ( $p=.094$ ,  $p > .05$ ), ardından çoklu karşılaştırma testlerinden "Tukey" testi uygulanmıştır. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler ile, Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenler, Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler ve Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.68$ ), Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}=3.27$ ), Lisans Tamamlama

Programı mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}$ =3.38), eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}$ =3.35) olarak tespit edilmiştir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarının Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının etkinlikler boyutuna ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

#### Öğretmenlerin Mezuniyet Durumları İle Temalara İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 9'da öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre programda yer alan etkinliklere ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

**Tablo 9. Öğretmenlerin Mezuniyet Durumları İle Temalara İlişkin Görüşlerinin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları**

Mezuniyet Durumu	n	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	p	Anlamlı Fark
Eğitim Enstitüsü	72	3.77	0.74	3/383	4.330	.005	A-C
Eğitim Fakültesi	99	3.71	0.67				
Eğitim Yüksek Okulu	123	3.46	0.54				
Lisans Tamamlama Programı	93	3.64	0.73				
Toplam	387	3.63	0.67				

A= Eğt. Ens. B= Eğt. Fakültesi C= Eğt. Yüksek D= Lis. Tamamlama Prog.

Öğretmenlerin temalara ilişkin görüşlerinin, mezuniyet durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ( $t_{383}=4.330$ ,  $p \leq .05$ ). Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için önce "Levene testi" sonucu varyans homojenliğinin sağlandığı tespit edilmiş ( $p=.089$ ,  $p > .05$ ), ardından çoklu karşılaştırma testlerinden "Tukey" testi uygulanmıştır. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler ile Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin görüşlerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}$ =3.77) iken Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin görüşlerinin aritmetik ortalaması ( $\bar{X}$ =3.46) olarak tespit edilmiştir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarının Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temalar boyutuna ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

#### Öğretmenlerin Mezuniyet Durumları İle Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşlerinin İstatistiksel Analizi

Tablo 10'da öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre programda yer alan etkinliklere ilişkin görüşlerinin analizine yer verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Mezuniyet Durumları İle Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Mezuniyet Durumu	n	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	p	Anlamlı
							Fark
Eğitim Enstitüsü	72	3.64	0.58	3/383	2.524	.057	-
Eğitim Fakültesi	99	3.45	0.58				
Eğitim Yüksek Okulu	123	3.48	0.52				
Lisans Tamamlama Programı	93	3.41	0.59				
Toplam	387	3.49	0.57				

A= Eğt. Ens. B= Eğt. Fakültesi C= Eğt. Yüksek D= Lis. Tamamlama Prog.

Öğretmenlerin ölçme değerlendirmeye ilişkin görüşlerinin, mezuniyet durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ( $t_{383}=2.524$ ,  $p>.05$ ). Buna göre sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarının Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 11. Programın Öğelerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Genel Analiz

Değişkenler	Ögeler			
	Kazanımlar	Etkinlikler	Temalar	Ölçme Değerlendirme
Cinsiyete Göre	X	X	X	X
Hizmet İçi Eğitim Durumuna Göre	X	Hizmet İçi Eğitim Alanlarının Lehine	X	X
Hizmet Sürelerine Göre	11-15 Yıl Arası Olanların Lehine	X	11-15 Yıl Arası Olanların Lehine	1-5 Yıl Arası Olanların Lehine
Mezuniyet Durumlarına Göre	Eğitim Enstitüsü Mezunları Lehine	Eğitim Enstitüsü Mezunları Lehine	Eğitim Enstitüsü Mezunları Lehine	X

Tablo 11'e göre, programın öğelerine ilişkin öğretmen görüşlerinde cinsiyete göre kazanımlar, etkinlikler, temalar ve ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Programın etkinlikler boyutuna ilişkin görüşlerde hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre, hizmet içi eğitim programlarında öğretim programlarıyla ilgili verilen eğitimin, öğretmenlerin öğretim programlarını daha iyi kavrayıp özümsemelerinde etkili olduğu düşünülebilir. Öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre görüşlere bakıldığında, programın kazanımlar ve temalar boyutunda 11-15 yıl arası çalışmış öğretmenlerin lehine; ölçme değerlendirme boyutunda ise 1-5 yıl arası çalışmış öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre hizmet süresi 1-5 yıl arası olan öğretmenlerin lisans eğitimlerinde edindikleri ölçme değerlendirme yöntemlerine ilişkin eğitimlerinin, programın ölçme değerlendirme boyutuna olumlu görüş belirtmelerinde etkili olduğu düşünülebilir. Öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre görüşleri incelendiğinde programın kazanımlar, etkinlikler ve temalar boyutlarında Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık oluşmuştur.

### **TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER**

İlkokul hayat bilgisi ders programının bazı değişkenlere göre incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada ulaşılan sonuç ve öneriler ile diğer çalışmalarla elde edilen benzer sonuçlar şu şekildedir.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının kazanımlarına, etkinliklerine, temalarına ve ölçme-değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Demir (2007) ve Alak (2011) öğretmenlerin cinsiyetleri ile programa ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemişlerdir. Bu durum, bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim alma durumlarına göre programın kazanımlarına, temalarına ve ölçme-değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak etkinliklere ilişkin öğretmen görüşleri karşılaştırıldığında, hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin lehine anlamlı fark bulunmuştur. Alak (2011), araştırmasında öğretmenlerin kazanımlar ve temalara ilişkin görüşlerinde hizmet içi eğitim alanların lehine anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada ise programın etkinlikler boyutuna ilişkin öğretmen görüşlerinde hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre programın etkinliklerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Programın kazanımlarına ve temalarına ilişkin görüşleri karşılaştırıldığında hizmet süresi 11-15 yıl arası olan öğretmenler lehine; programın ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri karşılaştırıldığında, hizmet süresi 1-5 yıl arası öğretmenler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Türkyılmaz (2011), öğretmenlerin programın etkinliklerine ilişkin görüşlerini karşılaştırdığında hizmet süresi 15 yıla kadar olan öğretmenler lehine anlamlı bir fark saptarken, bu çalışmada da programın kazanımlar, temalar ve ölçme

değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşlerinde hizmet süresi 15 yıldan az olan öğretmenler lehine anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin mezuniyet durumlarına göre programın ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak programın kazanımlarına, etkinliklerine ve temalarına ilişkin öğretmen görüşleri karşılaştırıldığında, “Eğitim Enstitüsü” mezunu olan öğretmenler lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Tüm bulgular ışığında, bu araştırmayla elde edilen bulguların, konuyla ilgili araştırmalarla pek çok noktada örtüştüğü söylenebilir.

Etkinlik alt boyutunda hizmetiçi eğitim alanlar lehinde farklılık görülmesi, hizmetiçi eğitimin önemini göstermektedir. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi öğretim programıyla ilgili daha fazla hizmetiçi eğitim alması gerekmektedir.

Hizmet süresi daha az olan öğretmenlerin programa ilişkin daha olumlu düşüncelere sahip olması, öğretmenlerin yetişme tarzlarıyla ve yaşlarıyla bağlantılıdır. Bu nedenle hizmet süresi fazla olan öğretmenlerin hayat bilgisi dersi konusunda daha fazla eğitim görmeleri önerilebilir.

#### KAYNAKLAR

- Açıkgöz, K. Ü. (2007). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Biliş Yayınları.
- Alak, G. (2011). *Hayat Bilgisi Öğretim Programı Öğelerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Bayram, H. (2005). 1998 Hayat Bilgisi Dersi Programı ile 2004 Hayat Bilgisi Dersi Programının Etkililiğine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri. *Eğitimde Yansımalar VIII: İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu*. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi: Kayseri.
- Belet, D. (1999). *İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demir, S. (2007). *İlköğretim Okulu Hayat Bilgisi Dersi Programının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Kayseri ili Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Malatya.
- Demir, S. (2007). *İlköğretim Okulu Hayat Bilgisi Dersi Programının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Kayseri ili Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Malatya.
- Demirel, Ö. (2002). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. 4. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 18. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kayalar, D. (2007). *İlköğretim 1, 2. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Programının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. (Kars İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kars.
- Küçüktepe, C. (1998). *EARGED Tarafından Geliştirilen 1998 Hayat Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkelerine Uygunluk Derecesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Öztürk, T. ve Kalafatçı, Ö. (2016). *İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*. Aksaray Üniversitesi: Aksaray.
- Şenay, Y. (2015). *Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Programına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi: Bursa İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.
- Tuncer, Ö. (2009). *İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.
- Türkyılmaz, A. (2011). *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi (Balıkesir İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Balıkesir.
- Uğur, T. (2006). *2005 İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Uşak İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyon.
- Yasavur, H. (2013). *İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilere Yaratıcı Düşünme Becerisini Kazandırmak İçin Önerilen Etkinliklerin Öğretmeler Tarafından Kullanılma Sıklıkları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Malatya.
- Yurdakul, B. (2007). *Yapılandırmacılık*. Ed: Ö. Demirel, *Eğitimde Yeni Yönelimler*. 2. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.